

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חומס סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 891

מסכת בבא קמא י"ט - כ"ה ♦ כלים כ"ט, ט' - ל', ד'

בס"ד, י"ג סיון תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ מדוע צמים בתשעה באב?
- ♦ עשיית מלאכה בשבת על ידי כלב מאולף
- ♦ שיכור שהשתולל בשמחת נישואין
- ♦ הקשר בין אבן שפלה, לבין אדם ששכח להתפלל
- ♦ טרגדיית צעדת המוות

- ♦ העברת מקרר דרך המטבח של השכן
- ♦ הנחת ביצים אצל תרנגולת של השכן
- ♦ הצבת פיגומים בחצר של הבניין הסמוך
- ♦ מניעת מעבר ממטוסים
- ♦ השימוש בשעון שבת

דבר העורך

טוחן קמח

הדלת הכבדה הוגפה מאחוריו, הבריח הוברח, ובאור הקלוש שהבליח מבעד סדק שבקיר הוא הבחין בשמיכה אחת שעתידה לשמש אותו בארבעים שנות המאסר שנגזרו עליו. הוא לא הבין עד תום מה בדיוק היה עווננו, גם שופטיו לא התעמקו בדבר, אחת היא להם פקודת השליט העריץ להושיבו מאחורי סורג וברית, והם הידרו במילוי דבריו ופסקו את גזר דינו לחומרא.

חורף קשה פקד את האזור. השמיכה היתה רכושו היחיד והוא שמר עליה מכל משמר. הוא לא ההין לפרוס אותה על הרצפה הקרה ולשכב עליה, לבל תתחכך באבנים המוחוספסות, תתבלה ותתפורר, והוא יאבד את החפץ היחיד שיש לו עלי אדמות. כל לילה היה נשכב על הרצפה הקשה, ומכסה עצמו בדחילו, נזהר שלא למתחה. לא פעם היו פוקדים אותו חלומות ביעותים מזעזעים, בהם היה רואה את שמיכתו קרעים, קרעים. בהקיץ היה מפצה את עצמו בחזיונות נעימים על השנה האחרונה למאסרו, או-אז "פנק" את עצמו ויכרבל את כל גופו בשמיכה. חציה על הקרקע חציה ממעל, והוא בתווך.

ככלות החורף פג עיסוקו בשמיכה ושעמום נורא החל פושה בו. פעם ביום היה סוהר משליך לעברו לחם עבש ובקבוק מים דרך האשנב, והוא מנגד היה מוציא אל הסוהר את שהיה צריך. בזאת הסתכמה פעילותו היומית. הוא חש על סף השגעון. הוא הבין כי אין לו סיכוי לצאת ממאסרו,

דף כ/א הדר בחצר חבירו שלא מדעתו

העברת מקרר דרך המטבח של השכן

הגמרא בסוגייתנו דנה, האם המתגורר בדירת חבירו בשעה שהלה נעדר ממנה - פטור מתשלום. להלכה נפסק (שו"ע חו"מ סי' ס"ג סעי' ו) כדעת הסוברים שהוא פטור מתשלום, משום ש"זה נהנה וזה לא חסר". כלומר, מאחר שהדירה לא עמדה להשכרה, אין בעליה רשאי לטעון שהפסיד מכך שהתגוררו בה בהיותה פנויה.

הנחת ביצים אצל תרנגולת של השכן: בספרי הפוסקים מצויות דוגמאות רבות להלכה זו. כך מספר החיד"א (שו"ת סי' ז', על ראובן, שהניח ביצים מתחת תרנגולתו כדי שתדגור עליה, ולאחר מכן, התגנב שמעון לחצירו של ראובן והוסיף חמש ביצים תחתיה. עתה, תבע ראובן את חלקו באפרוחי שמעון, באומרו, כי מאחר שהאפרוחים בקעו בזכות תרנגולתו, זכאי הוא לקבל חלק מן הרווחים. אולם, החיד"א דחה את טענתו, משום שראובן לא הפסיד מאומה מכך שהתרנגולת גם דגרה על ביציו של שמעון.

בעלי התוספות בסוגייתנו (כ/ב ד"ה הא איתהנית) מבארים, כי לכל הדעות, לכתחילה אין כופין על בעל הבית להעניק לאחרים רשות להשתמש בדירתו הריקה, משום שהתנגדותו של בעל הבית לכך אינה נחשבת כ"מידת סדום". בטעם הדבר מבאר הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל (שיעורי ב"ק סי' י"ט אות ג), כי אדם מרגיש פגיעה בבעלותו כאשר נוטלים ממנו חפצים בלא הסכמתו, ולפיכך, אין התנגדותו לכך נחשבת כ"מידת סדום", משום שזהו מנהג בני אדם. אולם, לאחר שכבר נעשה שימוש בדירתו, הרי זו "מידת סדום" לתבוע תשלום על כך, כאשר לא נחסר מאומה מממונו (עי' פנ"י בסוגייתנו). אולם, גם כלל זה, שאין כופין על אדם להרשות שימוש בממונו, נבחן בהגיון צרוף, וכל מקרה נבדק לגופו ונבחן, האם אומנם בעל החפץ יחוש פגיעה בבעלותו אם יכפו עליו לאפשר לזולת להשתמש בו, כפי שיבואר להלן.

העברת מקרר דרך המטבח של השכן: לפני זמן לא רב רכש יהודי מקרר חדש. כאשר ביקשו הסבלים להכניסו לדירתו התברר כי פתח ביתו צר, וגם פירוק דלת המקרר לא יאפשר את הכנסתו לתוך הדירה. בעלת הבית העלתה רעיון יצירתי, שהסבלים יכניסו את המקרר לדירתו של השכן שדלת ביתו רחבה דיה, ומשם ישחילו אותו אל ביתם דרך חלון רחב שנשק לחלונם, אלא שבעל הדירה הסמוכה התנגד בכל תוקף לרעיון זה. לא הועילו בקשות השכנים ואיומי הסבלים, הלה נשאר בשלו - "אצלי לא יכנס מקרר. נקודה".

הצבת פיגומים בחצר של הבניין הסמוך: מקרה נוסף אירע בבניין אחר, כאשר קבלן שעמד לשפץ דירה, ביקש להציב פיגומים לחודש ימים בחצר הבניין השכן. גם במקרה זה נתקל הקבלן בהתנגדות נמרצת של ועד הבית הסמוך, שסירב להתיר זאת.

שני המקרים הובאו לפני בתי דין, ובשניהם טענו התובעים, כי בעל המטבח וגם ועד הבית נהגים ב"מידת סדום". לעומתם טענו הנתבעים, כי נפסק להלכה שאין כופין על אדם להתיר

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה גוטסגנדה** ז"ל
ב"ר ישראל שאול ז"ל
נלב"ע י"ד בסיון תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י נכדו ידידנו
הר"ר **שאלו חסידיאל** ומשפ' שיחיו - ב"ב

צעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל
בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג
ומרת **הניה גולדשטיין** ע"ה
בת ר' נתן ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב
תנצב"ה
הונצחו ע"י בנם ידידנו
הר"ר **שמשון אברהם יהודה** ומשפ' שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שיינדל ז'יטניצקי** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע י"ב בסיון ה'תשס"ד
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו בני המשפחה שיחיו

לחברו שימוש בחפציו, ודין זה של "מידת סדום" אינו אלא לאחר מעשה, שאין ניתן לדרוש תשלום עבור שימוש שכבר נעשה.

מניעת מעבר ממטוסים: בתי הדין הכריעו בכל מקרה באופן שונה. הם הצדיקו את טענת וועד הבית אך דחו את עמדתו של בעל המטבח. שכן, כאשר מבקשים לכפות על אדם שיסכים להצבת פיגומים בחצירו לתקופה ארוכה, הרי זה שימוש ממושך בממונו, ואין בית הדין כופין זאת על אדם, שחש כי בכך ניטלת ממנו בעלותו על ממונו (קובץ שורת הדין ח"ב עמ' שכ"ג מהגר"מ פרבשטיין). אולם, בעל המטבח הסרבן אינו צריך לחוש כלל ועיקר כי נוטלים ממנו את ממונו, שהרי הזמן הדרוש להעברת המקרר דרך ביתו מועט הוא, ולפיכך, טענתו שאין כופין על מידת סדום לצורך שימוש בחפץ, אינה קבילה (עמק המשפט ח"ג סי' א'). מסיבה זו, גם אין אדם יכול למנוע מעבר של מטוסים מעל שדהו [באופן שאין נגרם לו נזק], למרות שאוויר השדה שייך לו, משום שמעשה שאנשים אינם רואים אותו כפגיעה בבעלותם, הרי זו "מידת סדום" להתנגד לכך.

הגמרא (לקמן פ"ב) גם אומרת ששלמה המלך תיקן שרשאי אדם לעבור בשדה חברו בזמן שאינה עומדת לזריעה, למרות התנגדות הבעלים לכך, משום שבני אדם אינם מקפידים על כך.

דף כב/א אשו משום חציו

השימוש בשעון שבת

לדעת רבי יוחנן בסוגייתנו התורה חיבה את האדם בתשלום נזקי אש שהוא הבעיר, "משום חציו". כלומר, יש להתייחס אל האש כפי שמתייחסים לחץ הנורה על ידי אדם, אשר פגיעתו בחפץ מסויים מתייחסת ישירות אל היורה, למרות שהוא לא פגע בחפץ במו ידיו.

על דברי רבי יוחנן מקשה הנימוקי יוסף, כיצד מדליקים בכל בתי ישראל נרות בערב שבת קודש, וכיצד מבעירים את האש באח שתדלק במשך השבת, הלא לדברי רבי יוחנן אדם המבעיר אש, נחשב כמי שפועל כל העת בהבערתה, שהרי האש דולקת מכוחו, ואם כן, הרי הוא עובר על איסור הבערת אש בשבת.

עקב קושיה זו מסיק הנימוקי יוסף שאין כוונת רבי יוחנן שמעשהו של מבעיר האש מתמשך והולך, אלא אנו מייחסים **לשעת הבערת האש** את כל שנעשה עמה **לאחר מכן**. וכפי שהיורה חץ אינו יכול לשלוט עליו לאחר שהוא ירה אותו, ולכן כל מה שקורה עם החץ לאחר מכן, טמון כבר בשעת הירייה, כמו כן לגבי אש אנו מייחסים לשעת הבערה את כל התוצאות שמתרחשות לאחר מכן.

דברי הנימוקי יוסף, שימשו כבסיס להכרעת הפוסקים לגבי השימוש בשעון שבת. כאשר הומצא שעון השבת התעוררה שאלה, האם השימוש בו בשבת מותר וראוי לפי ההלכה. שכן, יש להבדיל בין הדלקת נר **מערב שבת**, לבין שעון שבת שמצית את המכונה או את החשמל ויוצר את המלאכה **בשבת קודש עצמה**. המהר"ם שיק (תשובות מהר"ם שיק או"ח קנ"ז) פנה בעניין זה אל בעל השואל ומשיב (מהדורא תניינא ס"ה) שהכריע על פי דברי הנימוקי יוסף, כי מאחר שתוצאות פעולת האדם מתייחסות **לשעת המעשה**, אין כל מניעה להפעיל את השעון בערב שבת, שהרי פעילותו בשבת מתייחסת לערב שבת, וממילא אין כל מניעה להשתמש בו [ועי' עוד אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ס'), שחילק בין תאורה לשאר מלאכות].

אמנם, הוכרע כי מותר להשתמש בשעון שבת, אך מאידך גיסא, מכח אותה הכרעה, אדם שהפעיל מכונה, כגון מכונה חקלאית, בשבת עצמה, אינו יכול להסתתר תחת הטענה, כי הוא הפעיל את המכונה ותו לא, והיא לבדה עשתה את הפעולות האסורות, אלא, מאחר שבכח מעשה ההדלקה טמונות התוצאות שיווצרו על ידי המכונה, מיוחסות אל האדם כל אותן מלאכות שיעשו על ידה, והוא יתחייב עליהן (חזון איש ב"ק סי"ד).

מדוע צמים בתשעה באב? שאלה מפורסמת היא, מדוע תקנו חכמים את יום האבל על חורבן הבית ביום התשיעי בחודש אב, הרי החייל הרומאי השליך את הלפיד הבוער אל בית מקדשנו משנטו צללי ערב של ט' באב, ולמעשה, בית המקדש נשרף בעשירי בחודש אב? אולם, על פי דברי הנימוקי יוסף מיישב בנו של הנודע ביהודה (אהבת ציון) כי אדרבה, מאחר שהלפיד הושלך בתשעה באב, אנו מחשיבים רגע זה ביותר משום שבו טמונות כל התוצאות של שריפת בית המקדש, ועל כן אנו צמים בתשעה באב ולא בעשרה בו.

דף כג/ב שיסה בו הכלב פטור

עשיית מלאכה בשבת על ידי כלב מאולף

גדולי הפוסקים דנים, האם מותר בשבת לצוות על כלב מאולף להדליק את האור, או לעשות מלאכות אחרות. שאלה זו אינה פשוטה כלל ועיקר, ויש לפרק את גורמי השאלה כדי ללבנה, אך תחילה ניגש לדברי סוגייתנו, עליהם מתבסס הדיון המעניין. מבואר בסוגייתנו, שהמשסה כלב בחברו והכלב הזיקו, פטור המשסה. שכן, המשסה רק גירה את ייצרו של הכלב, ואילו תקיפת

אך כל תקוותו היתה שיארע לו נס אשר יזמן לו תעסוקה.

באחד הימים התרחש מאורע נדיר. ביקור. מפקד בתי הסוהר ערך סיור במסדרון התאים, וכל אסיר הורשה להציץ ולבקש בקשה אחת. "אני משתגע", פלט ביאוש, "ספק לי תעסוקה". להפתעתו העצומה הלה הגיב בחיוב: "אתה רוצה לטחון קמח?", "הן" השיב מיד, ופלט עשרות ברכות ואיחולים. האשנב נטרק על פניו, והוא החל לתכנן את העתיד הזוהר. את שקי החיטים יערום ליד הקיר הצפוני, את הקמח שיטחן יסדר בשקים ליד הקיר הדרומי, ובתווך יציב את הריחים, והוא...

חור וידיה, זה מה שנתנו לו. סוהר חמור-סבר קדח חור בקיר תאו, התקין בו ידית ריחים, והסביר לו כי מן העבר השני של הקיר עומדים ריחים גדושים חיטים, ואם ברצונו להמנע משעמום, יסובב נא את הידיה.

היו לו מאה ואחת שאלות לשאול את הקודח, אך הלה מילא פיו מים, ומשסיים את מלאכתו הותירו עם סימני שאלה רבים. מי יושב בתא השני? מדוע שפר מזלו של האסיר מעבר לקיר לראות את הריחים, למלא בהן חיטים ולצרור את הקמח? ובכלל, האם הלה צווה לעקוב עשרים וארבע שעות אחר הריחים כדי למלא חיטים בעת הצורך ולרוקן את הקמח בהתמלא המיכל? לאיזה צד לסובב את הידיה?

למרות הכל לא היה קץ לאשרו הרב. הוא החל לסובב את הידיה במרץ רב, פעם אחורה ופעם קדימה, כדי לצאת ידי כל הספקות, ודמיונו הסתובב עמה ביחד בסחרור. בעיני רוחו הוא חזה בפועלים הפוערים עיניים נדהמות לנוכח הקצב המהיר שבו הוא מפעיל את המכונה. שקי קמח נערמים במהירות זה לצד זה, משלוחים בהולים של גרעיני חיטה זהובים מגיעים אל בית הסוהר ומובלים היישר אל התא הסמוך לתאו, ואסירים בעלי זרוע מניפים אותם באחת ושופכים את תכולתם.

לילה.

מתוקה שנת העובד. היה זה הלילה הטוב בחייו מאז התרגשה עליו הרעה. לפני שנרדם הוא לא שמע מאומה מעבר לקיר. היה זה אות ומופת עבורו כי אכן זריז וחרוץ הוא. לבטח האסירים המופקדים על המכונה נפלו גם הם מותשים על משכבם, מתפללים שנתו תארך. אך הוא לא עמד לספק את מאווייהם. השכם בבוקר הוא לפת בחדווה את הידיה, החל לסובבה אט-אט, כדי לבשר לשותפיו שיום עבודה חדש בפתח, וכעבור דקות אחדות הוא כבר היה מיוזע ומאומץ מעבודה רבתי. חיטים. קמח. חיטים. קמח. אח... הוא ימתין ארבעים שנים, ובני משפחתו יראו לו גזירי עיתונים צהובים מיושן עם כותרות ענק: "אסיר אחראי על טחינת קמח של עיר שלמה"; "טוחן בלתי נדלה, בבית הסוהר"; "המושל שוקל להעניק אות כבוד למספק הקמח", ועוד כהנה וכהנה. בשמחתו הרבה על תפקידו החשוב, כבר

הפסיק להתייחס לשמיכתו כרכושו היחיד הראוי לכל משמר, ובעת שעור כף ידו התאדם ממאמץ וחיכוך, היה מלפף את הידית בשמיכה הקדושה ומוסיף לטחון. הוא לא יאכזב את אלפי האנשים האוכלים מכף ידו.

היו אלה שנים טובות. בהגיעו לגיל שיבה הוא כבר לא היה מסוגל לעבוד במרץ ובזריזות שאפיינו אותו בצעירותו, עת נכנס לבית הסוהר אך הוא עדיין הקפיד למלא בכל יום שתיים עשרה שעות עבודה לכל הפחות. "איש לא ישכח אותי", הררה לעצמו בפעם המי יודע כמה, כאשר שקשוק מפתחת נשמע וסוהר בישר לו בקול צונן כי בא יומו לצאת לחפשי.

"איש רב-חסד, נא ונא, בטרם אתה משהירני לדרכי, אנא קחני אל התא הסמוך, ברצוני לראות את "חדר הקמח".

הוא לא זכה לצאת לחופשי. לבו נדם במקום שבו הוא ראה בעיני רוחו את הריחיים במשך ארבעים שנים. המראה האחרון שראה בימי חייו היה: בורג, בורג שהיה מחובר לידיה שהוא סובב כל חייו... לא מכונה, לא חטים ולא קמח. כלום.

איש אינו רוצה לטחון אוויר, לעשות כלום.

הבל הבלים, אמר קהלת. הבל הבלים, הכל הבל! כל דבר שאינו קשור לרוחניות - הבל הבלים. בעולם השקר הדמיון פועל, אדם יכול לנווט את חזיונותיו למקומות הרצויים לו, אך כשמיגיע הזמן לעבור צד, כל אחד רואה מה הוא פעל.

יהודי יקר! זה הזמן, תמיד הזמן, להצטרף לשיעורי תורה ולזכות לקבוע עיתים לתורה, עבורך ועבור הדורות הבאים. הנך מוזמן לפנות למוקד מאורות הדף היומי, לבירור על שיעור הקרוב לאזור מגוריך, ולסיוע בפתחת שיעור חדש.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 93-570-67-03 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

הכלב נעשתה מרצונו העצמי של הכלב. היזק מעין זה מוגדר כ"גרמא", והמזיק פטור מתשלום על תוצאותיו (רש"י ד"ה פטור משסה).

כאשר נבוא לדון לעניין הלכות שבת, נגלה כי המצווה על כלב לעשות מלאכה אף אינו נחשב כ"גורם" המלאכה, למרות שלגבי נזיקין הרי הוא מוגדר כ"גרמא". זאת, משום שיש לחלק בין אדם המזיק לבין אדם המחלל שבת. שכן, בעוד שהמזיק חייב על נזקים שנגרמו מטעמו, מחלל שבת חייב על מלאכת שבת שהוא עשה. יוצא, איפוא, שעשיית מלאכה בשבת על ידי כלב, אף אינה נחשבת כ"גרמא". ולפיכך דנו הפוסקים האם יש סיבות אחרות לאסור זאת.

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קע"ד) כותב, כי תחילה יש להבהיר שדיון זה מתייחס אך ורק לאדם שאינו בעליו של הכלב, שכן, בעליו של הכלב ודאי שאסור לו להעביד את כלבו, שהרי התורה ציוותהו על "שביתת בהמתו", ככתוב (שמות כג/יב) "למען ינוח שורך וחמורך". לעומת זאת, אדם אינו מצווה על שביתת בהמתו של הזולת, ולפיכך, יש לדון האם בשבת אדם רשאי להשתמש בכלבו של אחר לעשיית מלאכה.

לכאורה, גם נידון זה נראה פשוט, שהרי המעביד בעל חיים בשבת עובר על איסור "מחמר", בו נצטוונו שלא לעשות מלאכה בכל בהמה (עין מנחת חינוך סוף מצווה ל"ב). כלומר, למרות שאדם אינו מצווה לדאוג שכל בעלי החיים שבעולם ישבתו ממלאכה, אך הוא עצמו אסור לו להעבידם. אולם היו שסברו שהואיל ואין איסור להורות לבעל חיים לבצע מלאכה שהוא נהנה מביצועה, וכגון: אדם המשסה כלב צייד בחיה אחרת אינו עובר על איסור "מחמר" משום שהכלב נהנה מן הצייד (מ"א או"ח סי' שט"ז ס"ק ד; אגלי טל מלאכת צידה סי' מ). כמו כן, כלב מאולף נהנה לעשות את הפעולות שלהן הוא הורגל ואולף ואין כל איסור להעבידו בשבת.

אך הרב פרנק מכריע, כי הדבר אסור משום שכלב מאולף שנענה לרמיזות מאלפו, אינו עושה כן להנאתו האישית, אלא כדי לרצות את בעליו, ואין זה נחשב שהכלב נהנה מן המלאכה, ועל כן העושה כן, עובר על איסור "מחמר".

דף כו/א אדם מועד לעולם בין ער בין ישן

שיכור שהשתולל בשמחת נישואין

במהלך שמחת נישואין שהרקיעה שחקים, הערה אחד מן המסובים אל גרונו כמות ניכרת של משקה חריף. לאחר שהמשקה נתן בו את אותותיו, נטל היהודי השמח כוס זכוכית, ולקול מצהלות הנוכחים ניפץ אותה בקיר. אחד המשתתפים נתן ידיו על עינו ופרץ בזעקות שבר, התברר שרסיס זכוכית פגע בעינו וגרם לה נזק המביא לידי עיוורון. הנפגע תבע את המזיק ודרש לפצותו על הנזק שנגרם לו. אולם, בפי השיכור היו מספר נימוקים להגנתו. ראשית, במשנה (לקמן פז/א) מבואר, ששוטה שהזיק פטור. והשיכור, הרי אינו שונה מן השוטה. שנית, מאחר שמנהג העולם לשבר כוסות בשמחת נישואין, היתה לו רשות לנהוג כן, והעושה את מעשיו ברשות, פטור (תוס' ד/א ד"ה כיון). בנוסף לכך, נפסק להלכה (שו"ע או"ח סי' תרצ"ה, רמ"א סעי' ב) שהמזיק מתוך שמחה פטור. מחמת כל הטעמים הללו דרש השיכור לדחות את התביעה נגדו, אך הב"ח (שו"ת סי' ס"ב) דן בנושא והכריע, שהמזיק חייב, מן הטעמים שלהלן.

א. שיכור כלוט אמנם פטור מקיום מצוות, כשוטה, אך אינו פטור על תשלומי נזקי כשוטה. שהנה, לגבי דיני נזיקין מבואר בסוגייתנו, שאף הישן חייב על נזקים שגרם. קל וחומר, אדם שהשתכר וגרם לעצמו להגיע למצב זה, חייב לשלם. ב. אמנם, נהגו העולם לשבר כוסות בשמחת נישואין, אך בצורה מיושבת ושקולה תוך כדי זהירות שלא להזיק אחרים, ומכאן ועד זריקת כוסות בפראות הדרך רחוקה. ג. אמנם המזיק מתוך שמחה בלא כוונת זדון - פטור. אך הדברים אמורים בנזק מועט בלבד, שנהגו למחול עליו משום השמחה, אולם על נזק כה נורא של עיוורון, ודאי שאין בני אדם מוחלים עליו.

דף כו/ב הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה

הקשר בין אבן שנפלה, לבין אדם ששכח להתפלל

האם אדם ששכח להתפלל, נחשב כמי שנאנס? מעניין לגלות, כי מדברי סוגייתנו, סוגיית נזיקין מובהקת, הוכיחו הפוסקים לגבי דיני תפילה, כפי שיבואר להלן.

בסוגייתנו מבואר, שאדם שהניח אבן בחיקו ולאחר מכן שכח ממנה והיא נפלה והזיקה, אף שהוא חייב בתשלום על הנזק שנגרם על ידו, פטור הוא מתשלום בגין צער, ריפוי, שבת ובושת, משום שלא התכוון להזיק. על פי זה מסיק הרמ"ה (הובא בנימוקי יוסף י"ב בדפי הרי"ף), כי אדם שהיה טרוד בעסקיו ולא התפלל בעוד היום גדול, ולאחר מכן שכח להתפלל, אין הוא מוגדר כמזיד או כפושע, כפי שהשוכח שבחיקו מונחת אבן, אינו מוגדר כפושע. לפיכך, בתפילתו הבאה עליו להשלים את התפילה שהחסיר, ואין דינו כפושע שלא התפלל, שאינו רשאי להשלים את תפילתו.

אולם, הנימוקי יוסף (שם) חולק על כך וסובר, שדווקא אדם ששכח שבחיקו אבן, אינו מוגדר כפושע, אך השוכח להתפלל מוגדר כפושע. את דעתו מבאר החתם סופר (נדרים כו"א בחו"מ סי' מ"ב) בטוב טעם, ואומר, כי יש לחלק בין דיני נזיקין לדיני תפילה. שכן, אדם שיכול היה להתפלל מבעוד יום, נתבע על שגרם מכשול לעצמו ולא התפלל מוקדם יותר, כאשר זכר זאת, כמאמר חז"ל "זריזים מקדימים למצוות", וכך להימנע ממכשול. ממילא, למרות שלאחר מכן הוא שכח להתפלל, עדיין עומדת נגדו הטענה מדוע לא התפלל קודם לכן, ועל כן, אין להגדירו כאנוס. אולם, איש לא יעלה על דעתו לאסור על בני אדם להחזיק בחיקם אבנים, מחשש שמא הם ישכחו שהן מונחות שם. לפיכך, עד לרגע נפילת האבן, אין כל תביעה נגד האדם שמחזיק בה, ואילו ברגע הנפילה אין אפשרות להגדירו כפושע, שהרי באותו רגע הוא שכח שהיא מצויה בחיקו, ועל כן אין הוא מוגדר כפושע אלא כאנוס. להלכה, נחלקו החתם סופר והמגן אברהם (או"ח סי' ק"ח סעי' ט'), האם אדם זה רשאי להשלים את תפילתו.

טרגדיית צעדת המוות: שאלה מזעזעת של יהודי שהתייסר ארוכות בשל מעשה נורא שאירע עמו בשנות השואה, התגלגלה אל בעל חלקת יעקב (שו"ת חו"מ סי' ל"ג). שני אחים צעדו בצעדת המוות המפורסמת, כאשר הנאצים ימח שמם, שחשו במפלתם הקרבה והולכת, הצעידו את היהודים בצעדה ארוכה, שבמהלכה נורה כל יהודי שהאט מהילוכו או שנרדם בעת המנוחות הקצרות שניתנו להם. במהלך אחת המנוחות, ביקש האח הבכור מאחיו הצעיר להעיר אותו כאשר המסע יתחדש. האח הצעיר קיבל על עצמו את המשימה, אלא שגם הוא עצמו נרדם, וכאשר המסע התחדש לקול צעקות הקלגסים, נייער האח הצעיר אחוז בהלה והחל לרוץ עם יתר אנשי השיירה, לאחר מספר דקות הוא גילה לצערו כי אחיו הבכור איננו עמו. שוב לא היתה לו אפשרות לשוב אל אחיו, וככל הנראה אחיו נהרג על ידי הגרמנים. בתום המלחמה ביקש האח הצעיר לדעת האם הוא זקוק לכפרה על שלא העיר את אחיו.

בעל חלקת יעקב השיב לו, כי על פי המבואר בסוגייתנו, ששכחה מוגדרת כאנוס, ובפרט שדעתו לא היתה צלולה עליו, אין הוא נחשב כאחראי למקרה המצער שאירע עם אחיו. אמנם, הוא מוסיף וכותב, כי נכון יהיה אם יקבל על עצמו להתאמץ בכל מאוודו שלא להלבין פנים, שהרי איסור זה יש בו סרך רציחה. כמו כן, ראוי לו שיגדל יתום בתוך ביתו, ויתמוך בלומדי תורה, על שם הכתוב (משלי ב/כז) "נר ה' נשמת אדם" ועל שם הכתוב (משלי ו/כג) "נר מצווה ותורה אור".

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגיילה

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

